

Gondolatok az egyes speciális börtönszabályok tárgyában nemzetközi kitekintéssel

KOVÁCS István¹

A tanulmányban három kérdéskört járok körül, amely az európai büntetés-végrehajtási rendszereket jellemzi. A tanulmányban egy uniós és schengeni, egy uniós, de nem schengeni, valamint egy sem nem schengeni sem nem uniós országot elemzek. Az összehasonlító elemzés középpontjában a büntetés-végrehajtási rendszerben a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, a törvényességi felügyelet valamint az édesanya és a gyermek elhelyezésére szolgáló speciális szabályok vizsgálata áll. Az országválasztás indokát az a körülmény alapozta meg, hogy vajon a nemzetközi kötelezettségvállalás miként befolyásolja a vizsgált speciális szabályokat a különböző országokban.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, TÉSZ, törvényességi felügyelet, gyermek és anya elhelyezésének szabályai

Bevezetés

Egy társadalom létesítésének alapvető feltétele, hogy annak működését normák határozzák meg. A normák rendszere behálózza a társadalmat alkotó emberek és intézményszerű rendszerek mindennapjait, amelyek egyidősek a Földön megjelenő első közösségekkel. A normák felelősek azért, hogy a társadalom fejlődhessen, annak tagjai békében és harmóniában élhessenek egymás mellett, tiszteletben tartva a kulturális értékeket és értékrendszereket. A normakövető polgárok mellett mindig lesznek azonban olyan normatagadók, akik ezeknek az értékeknek a megsemmisítésére törekcszenek, magatartásukkal pedig közvetve vagy közvetlenül sértik és veszélyeztetik a társadalom működési rendjét, az abban élő közösségi tagok életét, testi épségét, vagyonbiztonságát és jogos érdekeit. Az állam feladata, hogy az ilyen jellegű magatartásoktól a társadalmi berendezkedést megóvja, és biztonságot garantáljon az ott élő közösségeknek.

Hogy az állam mindezen kritériumokat teljesíteni tudja és a társadalom stabilitását megteremtse, a törvényes rendet pedig megtartani legyen képes, e célok teljesítésére szervezeteket hozott létre. Ez teremtette meg a külső befolyástól mentes,

¹ PhD, adjunktus, rendőr őrnagy, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészet Vezetéstudományi Tanszék; tudományos titkár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu

és az ország szuverenitását biztosító haderő, valamint a belső rend megteremtéséért felelős rendfenntartó erők létrehozásának alapjait, valamint a rendészeti igazgatás-funkció érvényesülését.²

A rendészeti igazgatás a közigazgatás egyik ágazata, amelynek társadalmi rendeltetése az, hogy a jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól a hatósági kényszer eszközeivel – legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában – védelmezze a társadalmat.³

Rendvédelem pedig minden tevékenységi forma, amely az ország törvényekkel szabályozott alkotmányos belső rendjének fenntartására és folyamatos biztosítására irányul. A közrend és közbiztonság fenntartásának kérdése nem szűkíthető le sem a rendőrség, sem más rendészeti feladatokat ellátó szervezet munkájára.⁴

Mindez azért is fontos megállapítás, hiszen, ha a polgár a biztonság megteremtésére irányuló állami intézkedések összességére gondol, az nemcsak a klasszikus rendőrségi feladatokból, hanem nemzetbiztonsági és más rendvédelmi szervek tevékenységéből tevődik össze. Mi lesz az elkövetővel, ha a rendőrség már elfogta? Milyen kényszerintézkedések várnak a bűnelkövetőkre a nyomozati, majd a bírói szakaszban? Mi történik, ha az elkövetőt a bíróság jogerős ítéletében marasztalja? Van még reális esélye a bűnelkövetőnek, hogy a társadalom újra befogadja, és annak szorgos tagjává válhasson? A fentiek végrehajtását az állam a büntetés-végrehajtási intézményekre, rendvédelmi szervekre bízta.

A büntetés-végrehajtás az állam kizárólagos büntető hatalmának érvényesítésére szolgáló végrehajtási funkcióját öleli fel. Mindamellett, hogy az elítélteket és más jogcímenen fogva tartottakat jogerős bírósági döntés értelmében személyi szabadságuk gyakorlásának jogában korlátoznak, az állam alkotmányos garanciát vállal arra, hogy emberi és alkotmányos alapjogaik védelmét megteremti; így az emberi méltóság tiszteletben tartása, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma, az egyenlő bánásmód érvényesülése különösen fontos alkotmányossági alapelveként és garanciaként jelenik meg. Mindezt az állam a nemzetközi jog és uniós kötelezettségek figyelembevételével azon társadalmi elvárás mellett érvényesíti, amelyben az elítéltek teljes körű foglalkoztatása által egy önfenntartó büntetés-végrehajtási szervezet valósulhat meg.⁵

A jogharmonizációs folyamatok eredményeként ma Magyarország a fentieknek teljes mértékben megfelelő büntetés-végrehajtási intézményt tudhat magáénak. A tanulmány ezért nem a magyar büntetés-végrehajtási rendszert, hanem három-három általam kiválasztott másik ország büntetés-végrehajtási rendszerét elemzi a tekintetben, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása miként valósul meg, milyen speciális szabályok érvényesülnek a gyermek és az anya

² Kovács István: *Rendvédelmi ismeretek I.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021.

³ Finszter Géza: *A rendészeti igazgatás jogi alapjai.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2008.

⁴ Opál Sándor: Hadtudomány, rendvédelem és közbiztonság-politika. *Rendészeti Szemle*, 29. (1991), 11. 3–8.

⁵ Navracsics Tibor igazságügyminiszter T/13096. számú törvényjavaslatának összefoglalója: www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf

együttes elhelyezésével kapcsolatosan, valamint, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet feladatvégzését törvényességi szempontból mely szerv vagy hatóság látja el. A három ország közül egy teljes jogú schengeni és uniós ország (Németország), egy teljes jogú uniós, de nem schengeni ország (Románia) és egy sem nem uniós és sem nem schengeni ország (Ukrajna). Az országválasztás indokát az a körülmény alapozta meg, hogy vajon a nemzetközi kötelezettségvállalás miként befolyásolja a vizsgált speciális szabályokat a különböző országokban.

Tanulmányomban történelmi alapkutatást végeztem, amelynek során primer és szekunder forráselemzést hajtottam végre. Az analízis és szintézis dialektikus felhasználása segítségemre volt abban, hogy a vizsgált témakört gondolati részekre bonthassam, majd minden egyes részt – felépítés és funkcionalitás alapján – az egészhez való viszonyulása alapján feltérképezhessem. Ezt egészítette ki az összehasonlítás módszertana, amely a vizsgálat tárgyáról számos ítéletet feltételezett, ezek egymással szorosan összefüggtek, az ismereteket pedig a keletkezett rendszeren belül az azonosság, a hasonlóság, a különbség és az össze nem vehetőség szempontja választotta szét.

Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés

A nemzetközi – ezen belül is az uniós – szabályozás vonatkozásában időrendi összefüggésben hat nemzetközi jogi dokumentumot vettem górcső alá. Legelső az 1976-ban kiadott Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az ajánlása volt, amely elsőként rögzítette a feltételes szabadság vizsgálatára vonatkozó rendelkezéseket a hosszú időtartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztésre marasztalt elítéltek vonatkozásában. Minden elítéltnak joga van ahhoz, hogy az állam biztosítsa számára a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének vizsgálatát, amelyet az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetében a fogva tartás kezdetétől számított 8–14 éven belül kell végrehajtani, majd azt meghatározott időközönként megisméltetni.⁶

1989-ben a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmény kimondja, hogy azon állam, amely a nemzetközi egyezmény részese kíván lenni, köteles gondoskodni arról, hogy a gyermekeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni, így különösen tilos a 18 éven aluli személyek által elkövetett bűncselekmények miatt halálbüntetést kiszabni vagy a szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetést alkalmazni.⁷

⁶ Council of Europe Committee of Ministers: *Resolution 76 (2) on the Treatment of Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 17 February 1976 at the 254th meeting of the Ministers' Deputies.

⁷ United Nations: *Convention on the Rights of the Child*. Adopted and Opened for Signature, Ratification and Accession by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989 Entry into Force 2 September 1990, in Accordance with Article 49.

A Nemzetközi Büntetőbíróság 1998-as Statútuma szerint azon esetekben indokolt az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabása, ha a bűncselekmény különösen nagy tárgyi súlya, valamint az elkövető egyedi körülményei együttesen indokolják. E nemzetközi dokumentum viszont ugyanúgy rögzíti, hogy az életfogytig tartó börtönbüntetést időközönként felülvizsgálni szükséges, de a büntetés korlátozott enyhítésére csak akkor kerülhet sor, ha az elítélt minimum 25 évet már letöltött a büntetéséből.⁸

Az Európai Unió Tanácsa 2002-ben kerethatározatot bocsátott ki, amely többek között az elfogatóparancs érvényesítéséről és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szól. A kerethatározat biztosítja a tagállamoknak azon lehetőséget, hogy a más tagállamban kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtását az alább részletezett feltétel érvényesítéséhez kössék; azaz, hogy a kibocsátó tagállam jogrendszere tartalmazza és tegye lehetővé a kiszabott büntetés végrehajtásának felfüggesztését szorgalmazó felülvizsgálatot. Mindez kérelemre vagy hivatalból, de kizárólag 20 éven belül indulhat.⁹

Kronológiailag az első ajánláshoz képest mintegy majd 30 év elteltével a Miniszteri Bizottság 2003-ban két egymást követő ajánlásában rögzítette a feltételes szabadságra bocsátás kérdéseit, valamint egyfajta ajánlást dolgozott ki a büntetés-végrehajtási intézetek számára, amely a hosszú tartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltő elítéltekkel való bánásmód alapelveinek meghatározására irányult.

A 22-es számú ajánlás a legelső ajánlás továbbfejlesztése, amely a feltételes szabadságra bocsátás feltételeivel részleteiben foglalkozik, így különösen azzal, hogy minden elítéltet – így a tényleges szabadságvesztésüket töltő elítélteket is – megilleti a feltételes szabadságra bocsátás vizsgálatának lehetősége. További kötelemként jelenik meg, hogy az elítéltet a büntetés megkezdésekor már megilleti azon információs jog, hogy tisztában lehessen azzal, hogy mely időpontban és milyen időtartamú büntetés letöltését követően van lehetősége arra és milyen feltételek tanúsítása esetén, hogy őt a bíróság feltételesen szabadságra bocsássa.¹⁰

A 23-as számú ajánlás az egyenlő bánásmód alapelveinek érvényesülésére hívta fel a figyelmet azáltal, hogy a büntetés-végrehajtási szervezetek részére kötelezettségként határozta meg az életfogytig tartó és a hosszú tartamú szabadságvesztést töltő elítéltek vonatkozásában a szegregálás tilalmát, az individualizáció követelményét, valamint a személyek fejlődését támogató alapelveket. Az ajánlás centrumában szerepet kapott azon kitétel is, miszerint az e körbe tartozó elítéltek szabadítását

⁸ International Criminal Court: *Rome Statute of the International Criminal Court*. Done at Rome on 17 July 1998, in Force on 1 July 2002. 2011.

⁹ The Council of the European Union: *Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States* (2002/584/JHA).

¹⁰ Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to Member States on Conditional Release (Parole)*. Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003 at the 853rd Meeting of the Ministers' Deputies.

is megfelelő gondossággal az ajánlásokban foglalt rendelkezéseket figyelembe véve kell előkészíteni.¹¹

Államok összehasonlítása a TÉSZ vonatkozásában

Németország mint teljes jogú uniós és schengeni tagállam a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést a büntető szabályozásában az alábbiak szerint jeleníti meg. A német büntető törvénykönyv közel 20 külön fajta bűncselekmény elkövetéséért rendel életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabni, de a legtöbb Németországban tényleges életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt személy emberölés miatt tölti büntetését.¹² A német törvények betartják azt a kerethatározatot, amely kimondja, hogy a 18. életévét be nem töltött személlyel szemben tilos az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, így a minimum életkori ráta a 18. életév. 1988-ban a szövetségi legfelsőbb bírósági ítéletnek köszönhetően a 21. életév alatti fiatal felnőtteket sem büntetik tényleges életfogytiglani szabadságvesztéssel, mert érettségüket tekintve úgy kell őket kezelni, mint egy fiatakorút, ha a bíróság úgy látja, hogy felelősségteljes felnőtté tud fejlődni és válni, így a kiszabott büntetés egyébként is eléri célját.¹³ Németországban 1982-ig működött a kegyelmi eljárás intézménye, amelyet a jogalkotó a jogállamiság alapelveire tekintettel nem tartott elegendőnek, ezért a feltételes szabadságra bocsátással szemben a büntető törvénykönyv – életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában is – három kritériumfeltétel együttes fennállását követeli meg. A bűnelkövető legalább már 15 évet letöltött a büntetéséből, a bűnösség és a bűncselekmény tárgyi súlya további szabadságvesztés kiszabását nem rendelheti az elkövetőhöz, a társadalomra veszélyesség tekintetében pedig kedvező személyiségfejlődést kell prognosztizálni.¹⁴

Romániában a román büntető törvénykönyv 56–59. §-a rendelkezik az életfogytiglani szabadságvesztés kiszabásáról és a feltételes szabadságra bocsátás feltételeiről.¹⁵ A törvény 56. §-a határozatlan idejű szabadságvesztési formának tekinti az életfogytig tartandó szabadságvesztés büntetés kiszabását. (Ugyan 20 évet jelöl meg a jogalkotó, de bizonyos életkornál a törvénytörvény a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kiaknázásával operál.) Az 58. § kimondja, hogy ha az egyébként életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt bűnelkövető a 65. életévét a végrehajtás során betöltötte, akkor a büntetés helyébe meghatározott időtartamú, azaz

¹¹ Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)23 of the Committee of Ministers to Member States on the Management by Prison Administrations of Life Sentence and Other Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 9 October 2003 at the 855th Meeting of the Ministers' Deputies.

¹² Strafgesetzbuch (StGB) (Deutschland). Lásd: www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html; Hartmut-Michael Weber: *Life Imprisonment and Secure Preventative Detention: Problems and Pitfalls. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, (2006), 8. 364–371.

¹³ Weber (2006): i. m.

¹⁴ § 57a Aussetzung des Strafrestes bei lebenslanger Freiheitsstrafe. Strafgesetzbuch (StGB) (Deutschland).

¹⁵ Criminal Code of the Republic of Romania. 12 November 2012. Lásd: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2018\)042-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2018)042-e)

maximum 30 éves szabadságvesztés büntetés kiszabása kerülhet akkor, ha a büntetés teljes időtartama alatt jó magaviseletet tanúsított, polgári jogi kötelezettségeket vállalt, és nyilvánvaló, hogy a társadalmi reintegráció vele szemben sikeres lesz. (Megjegyzendő, hogy ha ugyan e körülmény végett a 60. életévét a személy betölti, és minimum 15 évet a büntetéséből letöltött, akkor feltételesen szabadlábra helyezhető, és ha 10 év a feltételes szabadságra bocsátás kezdetétől bűncselekmény elkövetése nélkül telik el, akkor a büntetését letöltöttnek kell tekinteni.)¹⁶ A gyermekek, azaz a 18. év alatti személyek életfogytiglani szabadságvesztésre való büntetését a törvény tiltja Romániában is.

Ukrajna vonatkozásában szintén elmondható, hogy irányadónak az ukrán büntető törvénykönyvet kell tekinteni, amelynek 64. §-a rendelkezik a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásáról.¹⁷ Az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés különösen súlyos bűncselekmények esetén alkalmazandó, és csak az ukrán Büntető Törvénykönyvben kifejezetten meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén alkalmazható, ha a bíróság nem találja lehetségesnek a határozott időre szóló szabadságvesztés kiszabását. Továbbá nem szabható ki életfogytiglani szabadságvesztés azokra a személyekre, akik 18. életév alatt követtek el bűncselekményeket, valamint a 65 év felettiekre és azokra a nőkre, akik a bűncselekmény elkövetésekor vagy az ítélet kihirdetésekor terhesek voltak. A feltételes szabadságra bocsátást a törvény kizárja, kivéve, ha elnöki kegyelemben részesül az elítélt, amiért az Emberi Jogok Európai Bírósága Ukrajnát elmarasztalta. (Bővebben erről a Pethukov perben olvashatunk.)¹⁸

Az elítélt anya és a gyermekének elhelyezése a büntetés-végrehajtási intézetben

Az anya és gyermek büntetés-végrehajtási elhelyezésének kereteit is nemzetközi szabályozókban kell keresnünk. Mindennek kiindulópontja az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott Gyermekjogi Egyezmény.

Az Egyezmény megalkotta az úgynevezett 3P modellt, amely a világ összes gyermekére irányadó. Védelem (*protection*), azaz a gyermekeket megilleti a biztonság joga, védelem a bántalmazás minden formája, az elhanyagolás és a kizsákmányolás ellen. Ellátás, gondozás (*provision*), azaz a gyermekeket megilleti alapvető szükségleteiknek a biztosítása, amely az egészséges testi és lelki fejlődésükhöz szükséges. A részvétel (*participation*), azaz a gyermekeket megilleti a közösség életében való aktív részvétel joga is. A nemzetközi joganyag 3. cikkelyének (1) bekezdése pedig

¹⁶ Child Rights International Network: <https://archive.crin.org/en/home/campaigns/inhuman-sentencing/problem/life-imprisonment/life-imprisonment-children-europe.html>

¹⁷ Criminal Code of Ukraine (2001. szeptember 1.).

¹⁸ European Court of Human Rights: Pethukov vs. Ukraine (2019. március 22.).

minderre tekintettel kimondja, hogy: „Minden a gyermekeket érintő tevékenységben, akár állami, akár magánszféra által végzett tevékenységben – jóléti intézmények, bíróságok, közigazgatási hatóságok vagy törvényhozó szervek – a gyermek mindenképp felett álló érdeke az elsődleges szempont.”¹⁹ Nem egyedüli, de elsődleges szempont. Mindezzel összefüggésben nagyon jó példát látunk, hogy már a Gyermekjogi Bizottság is felhívta a hatóságok figyelmét arra a tényre, hogy a gyermek elhelyezésével kapcsolatban mindig a gyermek érdekeit kell szem előtt tartani, a szakembereknek gondosan kell mérlegelniük, függetlenül attól, hogy az anya (vádlott) bebörtönzéséről, őrizetbe vételéről vagy előzetes letartóztatásáról van szó.²⁰

A Rómában 1950-ben létrejött az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló nemzetközi egyezmény rendelkezéseit 1998. november 1-jei hatállyal a Tizenegyedik Kiegészítő Jegyzőkönyv bővítette ki. A Jegyzőkönyv minden állami szervet – beleértve ebbe a bíróságokat is – kötelezi a nemzetközi dokumentum rendelkezéseinek betartására. Mindez a téma relevanciájából adódóan a 8. cikkben realizálódik, azaz, hogy mindenkinek joga van a magán- és családi életéhez, otthonának és levelezésének tiszteletben tartásához; a hatóságok pedig e jog gyakorlásába nem avatkozhatnak be, kivéve, ha az jogszabályi rendelkezés folytán megengedett és a demokratikus társadalomban szükséges.²¹ Azáltal, hogy a szülőt a bíróság szabadságvesztésre ítéli, az önmagában is a szülő és a gyermek erőszakos elválasztását jelenti, így az sérti a gyermekek 8. cikkben meghatározott jogait, megfosztva őket ezzel a szülői gondozás lehetőségétől.

A család kiemelkedő szerepét az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya rögzítette.²² A nemzetközi dokumentum kimondta, hogy minden gyermeknek (fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, nemzeti és társadalmi eredetre, vagyona vagy születésre való tekintet nélkül) joga van a védelemre, amely őt kiskorú állapota folytán a családjá, a társadalom és az állam részéről megillet. Rámutatott továbbá a család jelentőségére a társadalomban, a gyermek jogosultságára a megfelelő védelemhez, továbbá a gyermekkel szembeni kötelezettség és a felelősség megosztására a társadalom, az állam és a család között, de kihangsúlyozta azt, hogy a gyermek gondozása, nevelése a család felelőssége.²³ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének Nyilatkozata 1986-ban deklarálta a gyermekek védelmére és jólétére vonatkozó társadalmi és jogi alapelveket. Kiemelkedő szerepet a rokoni kapcsolatoknak tulajdonított. A rokoni kapcsolat elsőbbséget élvez, azon kívüli elhelyezésre csak a gyermek

¹⁹ United Nations (1989): i. m.

²⁰ Stephanie Lagoutte: The Human Rights Framework. In Scharff Smith et al. (szerk.): *Children of Imprisoned Parents*. Denmark, The Danish Institute for Human Rights, 2011. 33–34.

²¹ European Court of Human Rights – Council of Europe: *The European Convention on Human Rights*. Rome, 1950. november 4.

²² United Nations: *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966. december 16.).

²³ Bory Noémi: A büntetőjog és az életkor, a gyermeki jogok és a gyermekbarát igazságszolgáltatás a nemzetközi dokumentumokban. *Úgyészségi Szemle*, 5. (2020), 4. 82–105.

érdekében kerülhet sor abban az esetben, ha nem tudják nevelni vagy megfelelően gondoskodni róla.²⁴

A tagállamok számára az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2006. január 11-én elfogadott Európai Börtönszabályokról szóló R/2006/2 ajánlásában több helyen is rögzíti a gyermekekkel és édesanyákkal, azok elhelyezésével kapcsolatos rendelkezéseit. A 36.1–36.3. pontok kimondják, hogy a kicsiny gyermek büntetését töltő szülőjével kizárólag akkor maradhat együtt a börtönben, ha ez az illető gyermek legfőbb érdekét szolgálja. Az ilyen gyermekek nem kezelhetők fogvatartottként. Amennyiben az ilyen kicsiny gyermek a börtönintézetben maradhat a szülőjével, különleges intézkedések szükségesek a szakképzett személyzettel rendelkező bölcsőde biztosítására, ahol a gyermek elhelyezésére sor kerül, amikor a szülő olyan tevékenységet folytat, amelynél a kicsiny gyermek nem lehet jelen. Külön elszállásolást kell biztosítani az ilyen kicsiny gyermekek jólétének védelmében.²⁵

A gyermekelhelyezéshez keretet adó nemzetközi dokumentumokból is egyértelműen kitűnik, hogy a gyermek jogai mindenek felett álló érdekének kell elsődleges szempontnak lennie, amikor a bíróság olyan döntést bírál el, amely bebörtönzés miatt a szülőtől való különválást eredményezhet.

Államok összehasonlítása a gyermekelhelyezés vonatkozásában

Németországban a különböző jogszabályokban differenciáltan jelennek meg azon előfeltételek, hogy miként helyezhető el a gyermek az édesanyánál, amennyiben az anyát börtönbüntetésre ítélik, valamint, hogy az egyes büntetés-végrehajtási intézeteknek a várandós és bebörtönzött édesanyákat és a már büntetés-végrehajtási intézetben gyermekével elhelyezett édesanyákat miként szükséges speciális formában kezelni.

Többek között a német összesített börtöntörvény 74. § (1)–(3) bekezdése rendelkezik a fentiekéről. A törvény utal rá, hogy annak aktusait az anyaság védelméről szóló 1979. évi 221. szövetségi törvény rendelkezéseivel összhangban fogalmazták meg. A (1) bekezdés rögzíti, hogy a gyermekeik gondozására és nevelésére jogosult női fogvatartottak a gyermeküket kétéves korukig maguknál tarthatják, kivéve, ha ez a gyermek számára hátrányt jelentene. A (2) bekezdés rögzíti, hogy amennyiben a szükséges eszközök rendelkezésre állnak, a büntetés-végrehajtási intézet intézményvezetője engedélyezheti, hogy az édesanya a gyermekét hároméves koráig magánál tarthassa, ha a gyermek kétéves korának betöltésekor az anyának már csak egy további, azaz legfeljebb egyéves büntetés hátralevő részét kell letöltenie. A (3) bekezdés kimondja, hogy amíg a fogvatartott a gyermekét magánál tartja, az intézet köteles a gyermek eltartásáról is gondoskodni. Ennek a költségeit a szövetségi

²⁴ Bory (2020): i. m.

²⁵ Council of Europe: *Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules*. Strasbourg, 2006.

kormány viseli.²⁶ A szabadságvesztés büntetések, valamint a reform és a biztonság érdekében hozott szabadságvesztési intézkedések végrehajtásáról szóló törvény 80. § (1) és (2) bekezdései kimondják, hogy ha a fogvatartott gyermeke még nem tanköteles, akkor beleegyezésével abban a büntetés-végrehajtási intézetben helyezhető el, ahol az anyja tartózkodik, ha ez a gyermek legjobb érdeke. Az elhelyezés előtt meg kell hallgatni az ifjúsági jóléti irodát. Ilyen esetben az elhelyezés a gyermek eltartására kötelezett költségére történik. A költségtérítési igény érvényesítésétől el lehet tekinteni, ha az anya és gyermeke közös elhelyezését veszélyeztetné. A 142. § (1) pedig kimondja, hogy a női intézetekben olyan létesítményeket kell biztosítani, ahol az anyák elszállásolhatók gyermekeikkel, ami az állam kötelessége.²⁷

A várandós és szabadságvesztésre ítélt, börtönbüntetésüket büntetés-végrehajtási intézetben töltő nőkre Romániában is külön szabályok vonatkoznak. A megkülönböztetés nem csak az ellátásban, hanem a látogatások rendjében, a családtagokkal való érintkezésben és a csomagküldés módjában is tetten érhető. (A várandós nők családjuktól havi 20 kilogrammnak megfelelő csomagot kaphatnak, amely nem tartalmazhat dohányterméket. Havi négy látogatás, négy levél illeti meg őket és 400 lejnek megfelelő pénzüsszegre is szert tehetnek.) A fogva tartott nők gyakorta nem rendelkeznek megfelelő egészségügyi ellátással, azonban a várandós elítéltek mindegyike megfelelő hozzáféréssel rendelkezik a nőgyógyászati eljárásokhoz, bár ezt a börtönön kívüli orvosok végzik, tekintettel arra, hogy a börtönben nem dolgoznak nőgyógyászok. Ezeket a vizsgálatokat, vagy ha szövődmény lépne fel, akkor a Jilava városában fekvő vagy az intézmény székhelye szerinti helyi kórházban végzik, illetőleg kezelik. Ha a várandós édesanya a terhesség hatodik hónapját meghaladja, akkor automatikusan Jilava városába kerül. A szülést követően a börtönigazgató engedélyezheti az anya részére, hogy egy évre megszakítsa a börtönbüntetés letöltését, hogy gondoskodhasson az újszülöttről. Ezt a határidőt a bíróság további évekkel hosszabbíthatja meg. Továbbá a büntetés végrehajtásáról szóló törvény nem tiltja, hogy a gyermek a fogvatartottal maradjon a börtönben.²⁸

Ukrajnában a súlyos és az öt évet meghaladó szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekmények miatt elítélt nőknek a börtönbüntetésüket speciális büntetés-végrehajtási intézményben kell letölteniük. Kilenc nagyobb büntetés-végrehajtási intézmény működik Ukrajnában, amiből mindösszesen háromnak van speciális létesítménye, ahol a várandós és szoptató nőket, valamint a három éven aluli gyermekeket nevelő börtönbüntetést töltő édesanyákat elhelyezik. Az ukrán büntető törvénykönyv szerint, ha az anya büntetéséből egy év még hátra van, és gyermeke harmadik életévét betöltötte, akkor a gyermek az anyja szabadságáig vele maradhat. Ha azonban a nő büntetése hosszabb, akkor gyermekét

²⁶ Bundesgesetz vom 26. März 1969 über den Vollzug der Freiheitsstrafen und der mit Freiheitsentziehung verbundenen vorbeugenden Maßnahmen (Strafvollzugsgesetz – StVG.) StF: BGBl. Nr. 144/1969.

²⁷ Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung (Strafvollzugsgesetz – StVollzG).

²⁸ Helsinki Watch: *Prison Conditions in Romania*. Washington, Division of Human Rights Watch, 1992.

a büntetés-végrehajtási telep területén lévő nappali tagozatos óvodába helyezik, ha más személy nem vállalja felügyeletét. Ez biztosítja azon alapelv érvényesülését, miszerint az állam a nők társadalmi reintegrálását, valamint a család megőrzéséhez való jogukat garantálja. A törvény kimondja, hogy bírósági határozattal mentesülhetnek büntetésük alól az öt évig terjedő szabadságvesztésre ítélt várandós nők és hét évnél fiatalabb gyermeket nevelő nők, helyette a bíróság velük szemben próbaidőre bocsátja őket, amelyet a pártfogó felügyelők felügyelete mellett ellenőriz.²⁹

A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete

A törvényességi felügyelet vonatkozásában mindig az államban uralkodó hatalmi ágak megosztásának alapelvéből kell kiindulnunk. Ugyan a hatalmi ágak szétválasztása leginkább Montesquieu-hez köthető, de korábban már Locke is feltárta, hogy a törvényhozó és végrehajtó hatalmi ágak szétválasztására szükség van.³⁰ Harmadikként a rendszerben az igazságszolgáltatás helyett a föderációs hatalom kapott szerepet, amelyet az akkori kormányzati rendszerek az államfői hatalom megfelelőjeként tartottak számon.³¹ Bármelyik tipizálást is vesszük alapul, a hatalmi ágak szétválasztása gondoskodik arról, hogy a rendvédelem ne a „párt ökleként” és kormányzati célok „erőszakszervezeteként”, hanem attól független és kizárólag a törvényeknek alárendelt végrehajtó hatalomként, igazságszolgáltatási funkció gyakorlásának tilalmával működjön közre.

A tanulmányban vizsgált kérdéskörökből is jól látszik, hogy egy olyan rendvédelmi szervre, mint a büntetés-végrehajtás – amely az állami erőszak legitim hatalmi monopóliumával rendelkezik, és mindezt az erőszakot alkotmányos garanciaként megjelenő alapvető emberi és alkotmányos jogok védelme érdekében, politikai befolyástól mentesen alkalmazhatja is – mekkora felelősség hárul.

Annak ellenére, hogy a különböző államok jogforrási hierarchiájának legtetején nevesített alkotmány a társadalmi kontroll eszközeként a rendvédelmi szervek számára a törvényesség, jogszerűség és szakszerűség, valamint a célhoz kötöttség elve alapján mindezt megteremti, mégis az ezirányú intézkedések összessége a társadalom egyes tagjaiban kételyt ébreszt, azok nem teljes joggal hisznek a demokratikus értékek védelmének rendészeti funkciókkal tűzdelt megteremtésében. A hatósági felelősség érvényesítése ezért nem könnyű feladat.

Szükség van tehát egy olyan szervre, hatóságra vagy intézményre, amely a társadalmi kontroll eszközeként a rendvédelmi szerveket – így köztük a büntetés-végrehajtást is – felügyeli. Az angolszász típusú jogrendszer, valamint a rendvédelem jog- és történeti fejlődése a civil kontroll szempontjából sokkal előnyösebb

²⁹ Criminal Code of Ukraine (2001. szeptember 1.).

³⁰ Charles-Louis de Secondat Montesquieu: *A törvények szelleméről*. Csécsy Imre (ford.). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1962.

³¹ John Locke: *Two Treatises of Government*. England, Awnsham Churchill, 1689.

helyzetben van, mint azok az államok, amelyek a kontinentális jogrendszer mintájára épültek fel.

Az angolszász közösségi rendészet eszméje a rendészet alkalmazását a közösség kezébe adta, amely így felhatalmazással rendelkezik akár a kontroll intézményének joghatóságával is, ami leginkább a bizalomban és a nyilvánosságban érhető tetten, akárcsak egy mellérendeltségen alapuló társadalmi kapcsolatban.

A kontinentális jogrendszerre épülő államoknak is fel kell ismerniük azt az igényt, hogy a polgárok felé irányuló bizalom a civil kontroll intézményesült formájában valószínűleg csak meg. Szükség van olyan sajátos szervezeti megoldások létrehozására, amelyek a politikai befolyástól mentes függetlenséget, a szaktudást és a közösség jogos érdekvédelemét szolgálják.³²

A modern állam szerves részét képezi a korszerű büntetés-végrehajtás, ez utóbbi pedig elképzelhetetlen hatékony garanciális háttér, a végrehajtás törvényességére is kiterjedő, nemzetközi és hazai garanciális és kontrollrendszer hiányában. A büntetés-végrehajtás során – ahol az emberi alapjogok korlátozására kerül sor, határozott és hatékony védelmet kell nyújtani az emberi jogok megsértésével, az esetleges hatalommal való visszaéléssel szemben. A büntetések és intézkedések, valamint más, személyi szabadságkorlátozással járó szankciók végrehajtása ezért olyan állami feladat, amely differenciált – jogi, szakmai, társadalmi stb. – ellenőrzés alatt áll.³³

A büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszer – amely a büntetés-végrehajtási jog tárgykörének is részét képezi – több önálló elemből álló komplex struktúra. A belső revíziót jelentő igazgatási felügyelet mellett hozzátartozik a nemzetközi szervezetek által gyakorolt kontroll, az ügyészségi törvényességi felügyelet és jogvédelem, a bírósághoz fordulás lehetősége, a társadalmi ellenőrzés, az elítélt, illetve a büntetőeljárás kényszerintézkedés hatálya alatt álló személyek az ombudsmanhoz, valamint nemzetközi szervezetekhez fordulásának joga, továbbá az alapjogi biztos által gyakorolt nemzeti ellenőrző mechanizmus.³⁴

Államok összehasonlítása a törvényességi felügyelet vonatkozásában

Németországban a szabadságvesztés büntetések, valamint a reform és a biztonság érdekében hozott szabadságvesztési intézkedések végrehajtásáról szóló törvény 151. § (1) bekezdése kimondja, hogy a tartományi igazságszolgáltatás köteles a büntetés-végrehajtási intézmények felügyeletére.³⁵ A fentiekre nagyon jó példa a fogvatartott

³² Kovács (2021): i. m.

³³ Polt Péter – Lajtár István: Ügyészi kontroll a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. In Várkonyi Zsolt Kristóf (szerk.): *Büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2019. 9–26.

³⁴ Polt–Lajtár (2019): i. m.

³⁵ Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung (Strafvollzugsgesetz – StVollzG).

panaszjogának érvényesítése, amely a 108. § (1)–(3) bekezdésében foglaltak szerint érvényesíthető.

A bekezdések kimondják, hogy a fogvatartottnak lehetősége van arra, hogy az őt érintő ügyekben kérelmeivel, javaslataival, panaszával az intézet vezetőjéhez forduljon, a fogvatartott részére egyébként is rendszeres konzultációs lehetőséget kell kialakítani. Ha a panaszos által benyújtott kérelem vonatkozásában az intézményvezető nem hoz kielégítő döntést, akkor a fogvatartott az illetékes felügyeleti hatósághoz fordulhat. Ha a felügyeleti hatóság képviselője felkeresi az intézetet, biztosítani kell, hogy a fogvatartott az őt érintő ügyekben hozzá fordulhasson, panaszát nála tehesse meg. (Természetesen ez a felügyeleti hatóság ellen érvényesített panasz benyújtásának lehetőségét nem érinti.) A panasz elbírálását követően, ha az a fogvatartott megítélése alapján számára továbbra sem kielégítő (továbbra is fennáll a vélt jogsérelem), akkor a 109. § alapján a felügyeleti hatóság határozata ellen elmentmondással élhet, a bíróságnál jogorvoslatot kezdeményezhet. Mindennek elbírálására hatáskörrel a helyi járásbíróság büntetés-végrehajtási kamarája rendelkezik. A Büntetés-végrehajtási Kamara által hozott döntés szintén megtámadható, amelyet fellebbviteli szervként a Legfelsőbb Regionális Bíróság bírál el.

A rendes jogorvoslati eljárást követően a fogvatartottnak lehetősége van, hogy a vélt jogséreleme miatt a Szövetségi Alkotmánybírósághoz forduljon, amelyről a Szövetségi Alkotmánybíróságról szóló törvény 90. § (1)–(3) bekezdése rendelkezik.³⁶ Megjegyzendő, hogy a Szövetségi Alkotmánybíróság azonban azonnal dönthet a bírósági eljárás kimerülése előtt benyújtott alkotmányjogi panaszról, ha az általános jelentőségű, vagy ha a panaszost súlyos és elkerülhetetlen hátrány érné, ha először bíróság elé utalnák.

A szabadságvesztés büntetések, valamint a reform és a biztonság érdekében hozott szabadságvesztési intézkedések végrehajtásáról szóló törvény 162. § (1)–(3) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási intézetekben tanácsadó testületeket kell létrehozni, amelynek büntöntiszt nem lehet a tagja, részleteinek szabályozásáért pedig a szövetségi állam felelős. A tanácsadó testület létrehozásának azért van kiemelt jelentősége, mert a fogvatartott panaszát hozzá vagy akár az ombudsmanhoz is továbbbíthatja, aki így a büntetés-végrehajtási intézettől teljesen független jogállású.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságához is ugyanúgy fordulhat a fogvatartott, ha úgy ítéli meg, hogy emberi jogához kapcsolódó jogosultságát megsértették.

Romániában, amennyiben a fogvatartottat jogsérelem éri, két szervhez fordulhat, amely a büntetés-végrehajtás vonatkozásában a törvényességi felügyeletet ellátja. Amennyiben a sérelem közvetlenül bűncselekmény elkövetéséből származik, akkor a fogvatartott az ügyészséghez fordulhat, ha pedig a magatartás a fogvatartott valamely jogát vagy jogos érdekét sértette vagy veszélyeztette, akkor az illetékes büntönt felügyelő bíróhoz nyújthatja be panaszát.

³⁶ Gesetz über das Bundesverfassungsgericht (Bundesverfassungsgerichtsgesetz – BVerfGG).

Az ombudsman olyan esetekben jogosult a beavatkozásra, amikor a hatóságok a fogvatartott jogát vagy jogos érdekét sértették vagy veszélyeztették. A szervezet teljesen független a kormánytól. A román jogrendszerben ugyan a rendkívüli jogorvoslatot szintén az ombudsmanhoz kell benyújtani, ugyanakkor ahhoz jogvesztő határidőt állapít meg a törvény, amikor kimondja, hogy a jogsérelem keletkezésétől számított 12 hónapon belül a panaszt meg kell tenni.

Romániában is működnek olyan kifejezetten civil kontroll alá eső, nem kormányközi szervezetek (például az APADOR-CH – ismertebb nevén a Helsinki Bizottság), amelyek felügyelik a fogvatartási intézményekben a fogvatartottak életkörülményeit, tényfeltárási vizsgálatokat folytatnak, amennyiben az intézmény alapvető jogot sértett.

Ezeknek a szervezeteknek a döntései viszont az illetékes hatóságot nem kötik, azokra nézve nem kötelező érvényűek.³⁷

Ukrajnában a börtönöket az ukrán Igazságügyi Minisztériumhoz tartozó Ukrajna Állami Büntetés-végrehajtási Szolgálat szabályozza. A fogvatartottaknak joguk van panaszt benyújtani a büntetés-végrehajtási hatóságokhoz és más kormányzati szervekhez, valamint nemzeti és nemzetközi bíróságokhoz is. A Parlament Emberi Jogi Ombudsman Hivatala, amely ügyészeket, civil szervezeteket, valamint nemzetközi ellenőrző testületeket, például a Kínzás Elleni Bizottságot (CAT) felügyeli, rendszeresen ellátogat a börtönökhöz és fogad egyes foglyokat.³⁸

Összegzés

Tanulmányomban egy uniós (azaz teljes jogú schengeni és uniós) országot, egy uniós, de nem schengeni, valamint egy sem nem schengeni és sem nem uniós államot vettem górcső alá. A tanulmányban a teljesség igénye nélkül elemeztem az adott ország büntetés-végrehajtási rendszerét, abban kizárólag az elemzés tárgyává tett súlyponti kérdések, mint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, a törvényességi felügyelet, valamint a gyermek és anya elhelyezése szerepelt.

A laikus személy azt gondolná, hogy az uniós közösségbe nem tartozó harmadik ország az uniós és nemzetközi szabályozástól lemaradva a vizsgált börtönkérdésekben elmaradott mutatókkal rendelkezik. Mindez közel sem igaz, és a kutatás minderre alapjaiban cáfolt rá.

A vizsgált kérdésekben – tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, a gyermek édesanyával való elhelyezése a büntetés-végrehajtási intézményben, valamint a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete – függetlenül az államok

³⁷ Fair Trials International: *Criminal Proceedings and Defence Rights in Romania*. London, Fair Trials Temple Chamber, 2015.

³⁸ Anton Symkovych: The Legal and Illegal Use of Force by Prison Officers in Ukraine. *The Prison Journal*, 99. (2018), 1. 89–111.

státuszainak meghatározásától – ugyan országokra speciálisan jellemző, de – nem is annyira differenciált szabályokat alkalmaznak.

Jól lehet látni, hogy példának okáért minden egyes általam elemzett ország a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában a gyermekek jogainak érvényesülését elsődlegesnek tekinti (így 18 év alatti személyt nem marasztalnak életfogytig tartó szabadságvesztésre), de ugyanez igaz az anya és a gyermek közös börtönügyi elhelyezésére is, amely szintén a gyermekek elsődleges érdekén nyugszik. Újabb közös pont lehet a törvényességi felügyelet ellátása, amely mindhárom állam tekintetében az alapjogi sérelem miatti panasz benyújtását az ombudsman részére megengedi, ami erősíti a törvényességi kontroll civil rendszerét. Ugyanez igaz a hivatalból működő és az állami apparátus részét képező állami felügyeleti rendszerre is, amely a büntetés-végrehajtás jogszerűségét teremti meg.

A különbségek – amelyek joggal foghatók fel inkább enyhítéseknek, mint szigorításoknak – az államok büntetés-végrehajtási, valamint további büntetőnormákban foglalt részletszabályaikon nyugszanak. (Lásd például az édesanyákkal vagy időskorúakkal kapcsolatos rendelkezéseket.)

Összegzésképpen megállapítható, hogy a vizsgált rendszerek egymással nagyon szoros szabályozáson nyugszanak, a különbségek az adott állam jogrendszerében és a büntető igazságszolgáltatást szabályozó jogágakban keresendő, amelyek konstrukciója és alkalmazása az adott ország szuverén joga is egyben.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bory Noémi: A büntetőjog és az életkor, a gyermeki jogok és a gyermekbarát igazságszolgáltatás a nemzetközi dokumentumokban. *Ügyészségi Szemle*, 5. (2020), 4. 82–105. Online: <https://ugyeszsegiszemle.hu/hu/202004/ujstag>
- Bundesgesetz vom 26. März 1969 über den Vollzug der Freiheitsstrafen und der mit Freiheitsentziehung verbundenen vorbeugenden Maßnahmen (Strafvollzugsgesetz – StVG.) StF: BGBl. Nr. 144/1969. Online: www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002135
- European Court of Human Rights – Council of Europe: *The European Convention on Human Rights*. Rome, 1950. november 4. Online: www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
- Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to Member States on Conditional Release (Parole)*. Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003 at the 853rd Meeting of the Ministers' Deputies. Online: <https://rm.coe.int/16800ccb5d>
- Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)23 of the Committee of Ministers to Member States on the Management by Prison Administrations of Life Sentence and Other Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 9 October 2003 at the 855th Meeting of the Ministers' Deputies. Online: <https://rm.coe.int/09000016805dec7a>
- Council of Europe Committee of Ministers: *Resolution 76 (2) on the Treatment of Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 17 February 1976 at the 254th Meeting of the Ministers' Deputies. Online: <https://rm.coe.int/16804f2385>
- Criminal Code in Ukraine. September 1, 2001. Online: www.imolin.org/doc/amlid/Ukraine_Criminal%20Code%202001.pdf

- Criminal Code of the Republic of Romania. 12 November 2012. Online: [www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2018\)042-e](http://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2018)042-e)
- The Council of the European Union: *Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States* (2002/584/JHA). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0584&from=HU>
- Fair Trials International: *Criminal Proceedings and Defence Rights in Romania*. London, Fair Trials Temple Chamber, 2015. Online: www.fairtrials.org/app/uploads/2022/01/Criminal-Proceedings-and-Defence-Rights-in-Romania.pdf
- Finszter Géza: *A rendészeti igazgatás jogi alapjai*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2008.
- Helsinki Watch: *Prison Conditions in Romania*. Washington, Division of Human Rights Watch, 1992.
- International Criminal Court: *Rome Statute of the International Criminal Court*. Done at Rome on 17 July 1998, in force on 1 July 2002. 2011. Online: www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf
- Kovács István: *Rendvédelmi ismeretek I.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021.
- Lagoutte, Stephanie: The Human Rights Framework. In Peter Scharff-Smith – Lucy Gampell (szerk.): *Children of Imprisoned Parents*. Denmark, The Danish Institute for Human Rights, 2011. 31–57.
- Locke, John: *Two Treatises of Government*. England, Awnsham Churchill, 1689.
- Montesquieu, Charles-Louis de Secondat: *A törvények szelleméről*. Csécsy Imre (ford.). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1962.
- Navracsics Tibor igazságügyminiszter T/13096. számú törvényjavaslatának összefoglalója. Online: www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf
- Opál Sándor: Hadtudomány, rendvédelem és közbiztonság-politika. *Rendészeti Szemle*, 29. (1991), 11. 3–8.
- Polt Péter – Lajtár István: Ügyészi kontroll a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. In Várkonyi Zsolt Kristóf (szerk.): *Büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2019. 9–26.
- Symkovych, Anton: The Legal and Illegal Use of Force by Prison Officers in Ukraine. *The Prison Journal*, 99. (2018), 1. 89–111. Online: <https://doi.org/10.1177/0032885518814728>
- United Nations: *Convention on the Rights of the Child*. Adopted and Opened for Signature, Ratification and Accession by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989 Entry into Force 2 September 1990, in Accordance with Article 49. Online: www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx
- United Nations: *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966. december 16.). Online: www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx
- Weber, Hartmut-Michael: Life Imprisonment and Secure Preventative Detention: Problems and Pitfalls. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, (2006), 8. 364–371.

Jogforrások

- Aussetzung des Strafrestes bei lebenslanger Freiheitsstrafe. Strafgesetzbuch (StGB) (Deutschland). Online: www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html
- European Court of Human Rights. Pethukov vs. Ukraine. Online: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-191703%22%7D>
- Gesetz über das Bundesverfassungsgericht (Bundesverfassungsgerichtsgesetz – BVerfGG). Online: www.gesetze-im-internet.de/bverfgg/BJNR002430951.html
- Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung (Strafvollzugsgesetz – StVollzG). Online: www.gesetze-im-internet.de/stvollzg/BJNR005810976.html

Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules. Online: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>

Strafgesetzbuch(StGB)(Deutschland).1871. Online:www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html

ABSTRACT

Thoughts on Individual Special Prison Rules with an International Perspective

István KOVÁCS

In this study, I revolve around three issues that characterise European penitentiary systems. The study analyses one EU and Schengen country, one EU but not Schengen country and one non-Schengen and non-EU country. The comparative analysis focuses on the imposition of effective life imprisonment in the penitentiary system, the examination of legality and the special rules for the placement of mother and child. The reason for the choice of countries was based on the fact that the international commitment affects the special rules examined in the different countries.

Keywords: *sentencing, effective life imprisonment, legality supervision, child and mother placement rules, European perspective*